

Люблін, 18.01.2013 р.

Суд не звільнив нафтовиків і мешканців селища Шетпе, засуджених за участь у масових заворушеннях 16-17.12.2011 р.

У Казахстані були переглянуті вироки учасникам трагічних подій в Жанаозені і селищі Шетпе. В результаті тільки одного засудженого амністували. Рішення касаційної колегії у справі засуджених нафтовиків і наглядової колегії у справі засуджених мешканців селища Шетпе не виправдали очікувань громадськості.

КАСАЦІЙНА СКАРГА У СПРАВІ ЗАСУДЖЕНИХ НАФТОВИКІВ

16.01.2013 р. Мангістауський обласний суд відхилив касаційну скаргу дев'ятьох нафтовиків, засуджених за організацію і участь у масових заворушеннях в Жанаозені.

Адвокати Ардак Батієва і Алькен Досболов представляли інтереси дев'яти засуджених нафтовиків: Марата Амінова, Нурлана Аскарули, Жараса Бесмагамбетова, Каната Жусипбаєва, Танатара Калієва, Мурата Косбармакова, Бауиражана Непес, Талгата Сактаганова, Шабдола Уткілова¹. **Адвокати просили суд про помилування та призначення покарання у вигляді умовного засудження.** Адвокат Алькен Досболов заявив: «Підсудні просять помилування не тому що визнають, що вчинили протиправні дії в Жанаозені 16 грудня 2011 року, а шкодують про те, що ці масові заворушення мали місце»². Суд відмовив засудженим у помилуванні.

Нагадаємо, **04.06.2012 р.** міський суд м. Актау виніс ухвалу у справі про масові заворушення в Жанаозені. З 37 нафтовиків, що постали перед судом, виправдали 3 осіб. 13 нафтовиків було засуджено на терміни ув'язнення від 3 до 7 років; 16 осіб засуджені від 2 до 3 років умовно, а 5 – амністовано. У судовому процесі над нафтовиками сторона звинувачення масово застосовувала практику засекречування осіб свідків через допити онлайн по Skype з використанням модифікаторів голосів і псевдонімів.

Міжнародні спостерігачі виявили факти неодноразового фізичного і психічного насильства над заарештованими нафтовиками – зокрема, побої, спричинення задухи, загрози зґвалтування або заподіяння шкоди родичам. Суд проігнорував заяви підсудних про застосування до них тортур і примус до неправдивих свідчень³.

06.08.2012 р. апеляційна інстанція Мангістауського обласного суду залишила без зміни вирок відносно 12 засуджених нафтовиків, і лише активістці Розі Тулетаєвій скоротили термін ув'язнення з 7 до 5 років⁴. Заяви самої Розі Тулетаєвої дозволяють припускати, що їй скоротили термін за надання свідчень проти Володимира Козлова. При цьому суд проігнорував пом'якшувальні обставини, а також усі заяви захисту про порушення Кримінально-процесуального кодексу в ході слідства. Суд також не задовольнив вимоги адвоката Гульнар Жуаспаєвої порушити кримінальну справу за фактами тортур над нафтовиками, засудженими за участь у масових заворушеннях.

¹ http://tengrinews.kz/kazakhstan_news/sud-ostavil-bez-izmeneniy-prigovor-uchastnikam-besporjadkov-v-janaozene-226784/

² <http://www.respublika-kaz.info/news/politics/27949/>

³ http://www.odfoundation.eu/files/pdf/ODF_courts_Zhanaozen_maket_RU_final.pdf

⁴ <http://rus.azattyq.org/content/zhanaozen-unrest-trial-appel-verdict/24668318.html>

Водночас 06.08.2012 р. апеляційна судова колегія **відмінила конфіскацію майна 5-ти засуджених поліцейських**, причетних до стрілянини в демонстрантів під час подій в Жанаозені 16.12.2011 р. Є підстави сумніватися **в правовій рівності між суворим вироком для нафтовиків, що залишився без зміни, і м'якшим рішенням суду відносно поліцейських, що стріляли у них.** Важливим є той факт, що співробітники поліції засуджені тільки за ч. 4 ст. 308 КК РК «Перевищення влади або посадових повноважень» без **додаткової кваліфікації за ст. 100 «Вбивство, здійснене при перевищенні заходів, необхідних для затримання особи, що скоїла злочин»,** що видається логічним, зважаючи на дії поліцейських.

Перед засіданням касаційної колегії **16.01.2013 р.** у родичів **була надія, що із залу суду випустять не лише тих, відносно яких була подана касаційна скарга, але і усіх нафтовиків, засуджених за участь у масових заворушеннях в Жанаозені.** Приводом для таких припущень стало запрошення родичів інших засуджених нафтовиків, що проходять у цій справі, на судовий процес з розгляду касаційної скарги⁵.

Раніше адвокат Ардак Батієва заявляла, що засуджені нафтовики можуть бути звільнені, якщо напишуть заяви про визнання провини, *відзначивши, що вони діяли не за власним бажанням, а піддавшись на умовляння членів злочинного угруповання, яким керував Володимир Козлов*⁶. Алія Тулетаєва і Аїно Даріябаєва, родичі засуджених нафтовиків, повідомляли Фонду «Відкритий Діалог», що змушення писати заяви про помилування ставить засуджених в складне становище, оскільки це означає зведення на себе наклепу.

Тепер адвокати Ардак Батієва та Алькен Досболов повідомляють, що мають намір звернутися з наглядовою скаргою до Верховного суду Республіки Казахстан.

НАГЛЯДОВА СКАРГА У СПРАВІ ЗАСУДЖЕНИХ МЕШКАНЦІВ СЕЛИЩА ШЕТПЕ

15.01.2013 р. у Астані наглядова інстанція у кримінальних справах Верховного суду пом'якшила вирок відносно трьох засуджених у справі «про заворушення в Шетпе». Кажимурату Авезову скоротили термін ув'язнення з 7 до 4 років, а Габідену Бахитжану та Єржану Мамбетову – з 5 до 3 років. До Єржана Мамбетова застосували амністію і звільнили в залі суду⁷.

Кажимурат Авезов, Габіден Бахитжан та Єржан Мамбетов були засуджені за ч. 1 ст. 241 Кримінального кодексу Республіки Казахстан: *«Організація масових заворушень, що супроводжувалися насильством, погромами, підпалами, руйнуваннями, знищенням майна, застосуванням вогнепальної зброї, вибухових речовин або вибухових пристроїв, а також чиненням озброєного опору представникові влади».* Верховний суд перекваліфікував звинувачення відносно **Кажимурата Авезова та Габідена Бахитжана** на ч. 2 ст. 241 КК РК («Участь у масових заворушеннях»), а відносно **Єржана Мамбетова** – на ч. 3 ст. 241 КК РК («Заклики до масових заворушень»).

Нагадаємо, **17.12.2011 р.** на залізничній станції селища Шетпе нафтовики зупинили пасажирський потяг і вимагали припинити розстріл мирних мешканців у Жанаозені, вивести війська з міста, увімкнути світло та стільниковий зв'язок. З плакатами в руках, нафтовики здійняли шум, на який з цікавості вийшли мешканці селища. **Багато мешканців селища підтримали вимоги нафтовиків. Деяка їх частина с. Шетпе пішла на центральну площу селища.** Після 20:00 17.12.2011 р. поліцейські застосували вогнепальну зброю. У паніці демонстранти почали розбігатися. Люди, що залишилися у будинках, говорять, що кулі влучали всередину помешкань, пошкоджували вікна і меблі.

⁵ <http://www.respublika-kaz.info/news/politics/27873/>

⁶ http://odfoundation.eu/ru/publics/1059/monitoring_obshchestvenno_politicheskoy_situatsii_kazahstane

⁷ <http://www.newskaz.ru/regions/20130116/4625190.html>

Внаслідок сутичок поранення отримали 12 мешканців с. Шетпе. Двадцятидев'ятирічний Торебек Толегенов загинув⁸. За словами Жанібека Толегенова, батька вбитого, він був пожежником, 17.12.2011 р. його викликали на роботу. Але проїжджаючи повз демонстрантів, він зупинився і почав усіх заспокоювати, щоб не пролилася кров і не постраждали діти. Після цього Торебек Толегенов загинув від пострілів поліцейських. За словами Жанібека Толегенова, в документах про смерть його сина є розбіжності. Обласна експертиза підтвердила, що він загинув від пострілу в голову. Районна експертиза написала: «поранення голови, нещасний випадок поза виробництвом». Жанібек Толегенов подавав відповідні заяви до обласної і Генеральної прокуратури, але жодної відповіді не отримав.

За словами жителів с. Шетпе, після подій 17.12.2011 р. поліцейські **без санкцій проводили обшуки в їхніх будинках**. Не було знайдено зброї, боеприпасів або інших підтверджень того, що готувалися масові заворушення. **Поранених людей залякували тим, що їх теж засудять за участь у масових заворушеннях**. У перші дні після заворушень були заарештовані майже усі чоловіки с. Шетпе.

Відносно 12 жителів с. Шетпе прокуратура порушила кримінальні справи за звинуваченням у організації та участі у масових заворушеннях. За словами родичів, **до засуджених застосовувалися тортури**, а у ГУВС с. Шетпе до побитих заарештованих викликали лікаря. Але цього лікаря не викликали до суду в якості свідка, оскільки він не належав до штату лікарні. Перевірка Генеральної прокуратури не підтвердила факти тортур відносно заарештованих. 22.12.2012 р. заарештованих відвезли до СІЗО м. Актау та 15 днів протримали в карантині. Протягом цього часу до них не допускали ані адвокатів, ані родичів. **Під тиском вони взяли на себе провину в організації масових заворушень**.

21.05.2012 р. Актауський міський суд засудив чотирьох жителів с. Шетпе на терміни від 4 до 7 років, одного – на 2 роки умовно. Шістьох осіб було амністовано, одну особу – виправдано. За словами очевидців, **свідками на суді були поліцейські, які опізнавали підсудних за старими фотографіями**. Слід зазначити, що розгін демонстрації у с. Шетпе відбувся у темний час доби. Разом з тим, на суді поліцейські, що виступали свідками, говорили, що були вимушені застосувати силу проти мешканців с. Шетпе, оскільки ті були озброєні палицями. Але оперативна зйомка з місця подій не підтвердила цього.

Родичі засуджених мешканців с. Шетпе повідомляють Фонду «Відкритий Діалог», що **влада повністю сфальсифікувала звинувачення**, оскільки мешканці не нападали на поліцейських і навіть не мали в руках палиць чи інших підручних засобів. Замість цього поліцейські провокували і ображали людей, які зібралися на площі.

Жансулу Авезова, сестра **Кажимурата Авезова**, стверджує, що **в день розгону демонстрації 17.12.2011 р. Кажимурат Авезов був вдома**. Це на суді підтвердив і дільничний, але суд не взяв до уваги його свідчення. Кажимурат Авезов також не був зафіксований на оперативних зйомках поліцейських. Жансулу Авезова переконана, що її брат не міг бути організатором масових заворушень, оскільки не мав власного автомобіля і часто перебував в стані алкогольного сп'яніння.

Габіден Бахїтжан працював викладачем музики, є інвалідом другої групи, має п'ятьох дітей. Нурзіфа Анаркул, дружина Габідена Бахїтжана, повідомляє, що 17.12.2011 р. він був на площі, де **намагався заспокоїти людей, пропонував їм розійтися, щоб не пролилася кров**. Це підтвердили кадри оперативної зйомки, а також покази свідків у суді. 19.12.2011 р. поліцейські затримали Габідена Бахїтжана. До заарештованого були застосовані тортури, в результаті тілесних ушкоджень він втратив свідомість і був транспортований до обласної лікарні міста Актау.

⁸ <http://prokuror.kz/rus/novosti2/?cid=0&rid=4202>

За словами Самал Алієвої, дружини **Єржана Мамбетова**, 17.12.2011 р. він також намагався заспокоїти людей на площі, після чого відеокамерами потрапив до об'єктиву відеокамер поліцейських.

За справою ще одного мешканця с. Шетпе, засудженого до тюремного ув'язнення, **Нурболата Сабирбаєва**, засідання наглядової колегії Верховного суду не проходило. Мати засудженого Айнагул Бекібаєва говорить, що **його не було на площі під час стрілянини поліцейських у демонстрантів**. 19.12.2011 р. Поліцейські затримали та побили Нурболата Сабирбаєва на очах у матері. Мати стверджує, що 23-річного Нурболата Сабирбаєва поліцейські впізнали за фотографіями, зробленими, коти той навчався у 9 класі середньої школи. В результаті суд засудив його до 4 років ув'язнення.

19.07.2012 р. у Мангістауському обласному суді відбувся розгляд апеляційної, а **05.09.2012 р.** – касаційної скарги засуджених мешканців с. Шетпе. У обох випадках вирок залишили без зміни. Тільки **15.01.2013 р.** Верховний суд, розглянувши наглядову скаргу, пом'якшив вироки деяким засудженим. Нурлибай Ізмагамбетов, адвокат **Кажимурата Авезова**, невдоволений рішенням суду, вважає свого підзахисного повністю невинним і має намір подати ще одну наглядову скаргу від свого імені до Верховного Суду.

Факти підтверджують, що судові процеси за справою нафтовиків та мешканців с. Шетпе проходили з грубими порушеннями міжнародних стандартів справедливого суду. На стадії досудового слідства до заарештованих застосовувалися тортури. Під час судових засідань використовувалися свідчення залежних від слідства свідків, також суд проігнорував свідчення свідків сторони захисту. Апеляційні інстанції не звернули уваги на пом'якшувальні обставини та залишили вироки без зміни. Родичі засуджених наводять докази, що підтверджують сфабрикованість звинувачень прокуратури.

В ході судових засідань слідчі назвали страйк нафтовиків незаконним і засудили політичну непокору. Це створює прецедент, коли захист громадянами своїх трудових прав стає протизаконним, а вираження політичної незгоди з діями влади – кримінально переслідуваним діянням. Таким чином, держава використовує кримінальне законодавство для боротьби проти громадської активності і соціальної незгоди, що робить неможливим захист громадянами своїх фундаментальних прав.

Фонд «Відкритий Діалог» звертається до судової влади Республіки Казахстан з вимогою забезпечити всебічний розгляд наглядових скарг відповідно до міжнародних стандартів справедливого судового процесу. Останні гучні судові процеси над нафтовиками, громадськими активістами, представниками опозиції та ЗМІ є маркером відсутності незалежної судової влади та посилення режиму в Казахстані.

Для отримання більш детальної інформації, будь ласка, звертайтеся:

Людмила Козловська, Фонд «Відкритий Діалог»

lyudmylakozlovska@odfoundation.eu